

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : ศึกษาการเข้าถึงสิทธิในที่ดินต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และการสร้างความมั่นคงของชุมชนลับลแล ตำบลวารินชำราบ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

โดย : พงษ์ศักดิ์ สายวรรณ และคณะ

ศัพท์สำคัญ : สิทธิในที่ดิน การพัฒนาคุณภาพชีวิต ความมั่นคงในชีวิต นโยบายเกี่ยวกับสิทธิในที่ดิน

ชุดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เรื่อง ศึกษาการเข้าถึงสิทธิในที่ดินต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและการสร้างความมั่นคงของชุมชนลับลแล ตำบลวารินชำราบ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเข้าถึงสิทธิในที่ดินกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชุมชนลับลแล รวมถึงศึกษาสิทธิในที่ดินที่เป็นธรรมมีผลต่อความมั่นคงในชีวิตของชาวชุมชนลับลแล ตลอดจนศึกษาแนวทางและข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินของชุมชนลับลแล โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการเก็บข้อมูลได้ใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง ซึ่งใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการและการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือผู้นำทางการและไม่ใช่ทางการของชุมชนลับลแล ผู้อาวุโส กลุ่มเยาวชน และชาวบ้านในชุมชนลับลแล จำนวน 100 คน ที่ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง และยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการศึกษาในครั้งนี้

ผลการศึกษาพบว่า การเข้าถึงสิทธิในที่ดินกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชุมชนลับลแล พบว่าในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2472 เป็นลักษณะที่ว่าใครจับจองที่ดินได้มากก็จะแบ่งปันให้ญาติพี่น้องหรือกรรมกรด้วยกันอยู่ด้วย แต่เป็นที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2514 ชาวชุมชนลับลแลได้รับหมายศาลและถูกศาลสั่งให้จ่ายเงินค่าเช่าที่ดินให้กับสถานีรถไฟจังหวัดอุบลราชธานี ชาวชุมชนลับลแลจึงได้จ่ายค่าเช่าตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา กระทั่งในปี พ.ศ. 2551-ปัจจุบัน (พ.ศ. 2558) ชาวบ้านชุมชนลับลแล ได้เข้าถึงสิทธิในที่ดินด้วยการเซ็นสัญญาเช่า 30 ปีกับการรถไฟแห่งประเทศไทย โดยการร่วมมือกับเครือข่ายสลัม 4 ภาค ผ่านสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) มีพื้นที่เช่า 20,150 ตารางเมตร หรือประมาณ 12.59 ไร่ จากจำนวนทั้งหมด 21 ไร่ (เช่าเป็นผืน มีได้เช่าเป็นแปลง) โดยชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่งยังอยู่อาศัยโดยใช้สัญญาเดิม ไม่ได้เข้าร่วมในสัญญาเช่าด้วย

สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชุมชนลับลแลนั้นพบว่าช่วงปลายปี พ.ศ. 2540 มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย ได้เข้ามาทำงานและพบสภาพปัญหาต่างๆของชุมชนลับลแล เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และปัญหาด้านที่อยู่อาศัย นับตั้งแต่นั้นมา

ชุมชนลับแล จึงได้ร่วมกันทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน โดยจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเด็กรักบ้าน กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและกลุ่มอื่นๆขึ้น เพื่อเป็นการพัฒนาชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชุมชนลับแล ให้เจริญก้าวหน้า มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และได้รับการยอมรับจากภายนอกมากยิ่งขึ้น

ในส่วนสิทธิในที่ดินที่เป็นธรรมมีผลต่อความมั่นคงในชีวิตของชาวชุมชนลับแล พบว่าหากในอนาคตชุมชนลับแลสามารถครอบครองโฉนดชุมชนหรือมีสิทธิในที่ดินที่เป็นธรรมแล้ว จะมีผลต่อความมั่นคงในชีวิตของชาวชุมชนลับแลหลายด้าน ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านที่ดินทำกิน ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเดินทาง ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการรวมกลุ่มของคนในชุมชน และด้านสุขภาพ/ครอบครัว สำหรับแนวทางและข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินของชุมชนลับแล พบว่า มี 2 แนวทางในการเสนอเพื่อแก้ไข ได้แก่ การแก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบ มติ ที่เกี่ยวข้อง ของแต่ละหน่วยงานที่ดูแลที่ดินของรัฐ เช่น การแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการจัดที่ดิน และการเพิ่มมาตรา หรือหมวดว่าด้วยสิทธิและกรรมสิทธิในที่ดินของชุมชนในประมวลกฎหมายที่ดิน เพื่อให้สามารถออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินในรูปแบบของเอกสารสิทธิในที่ดินของชุมชนหรือโฉนดชุมชน อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอที่ชาวชุมชนลับแลต้องการมากที่สุด คือ โฉนดชุมชน เพราะโฉนดชุมชน จะนำมาซึ่งความสุข ความมั่นคงในชีวิต และการมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นต่อไป